

IN MEMORIAM – IVAN GOLUB

(KALINOVAC, 21. LIPNJA 1930. – ZAGREB, 25. LISTOPADA 2018.)

Iz kojeg god kuta promatrali, onog zavičajnog, podravskog, ili onog nacionalnog, pa i europskog i svjetskog, smrt svećenika, književnika i znanstvenika Ivana Goluba predstavlja nenadoknativ gubitak. Djelujući kao sveučilišni profesor, teolog, povjesničar kulture, pjesnik, esejist, prevoditelj, scenarist... i dakako kao svećenik, ostavio je specifičan i dubok trag, dobivši najvažnije nagrade i doživjevši najviše počasti. No, unatoč svim postignućima ostao je »običan čovjek«, kako se volio nazivati i kako je naslovio svoju impozantnu autobiografsku knjigu (*Običan čovjek*, 2013.). Izrazio je to i u jednoj pjesmi: »Običan sam čovjek / a smatraju me / neobičnim čovjekom / Svi žele biti neobični / I zato običan čovjek / toliko je rijedak / da je neobičan«. Uvijek je bio neposredan, otvoren za razgovor, spreman za podršku i lijepu riječ za plemenite stvari, dajući uvijek punu pažnju sugovorniku, suradniku, prijatelju, poznaniku ili slučajnom prolazniku, svejedno bio on društveni ili crkveni velikodostojanstvenik (poznavao je državnike, pape, biskupe, velike umjetnike i znanstvenike) ili tzv. običan čovjek. U tom je smislu bio rijedak primjer čovjeka čija je intelektualna i umjetnička veličina bila proporcionalna njegovoj ljudskoj skromnosti, jednostavnosti i dobroti.

Gledano iz podravske perspektive, svojstvene mjestu na kojem se objavljuje ovaj zapis, smrću Ivana Goluba Podravina je izgubila jednu od najvećih ličnosti u svojoj povijesti. Sa svojih osamdesetak knjiga, od kojih su neke reizdavane po više puta, neke prevedene na više jezike, neke višestruko nagrađivane, Golub ne samo da je jedan od najproduktivnijih i najizdavanijih, nego i jedan od najcitiranijih, najprevođenijih i najnagrađivanijih podravskih autora. Osim toga, uz to što je dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Golub je bio jedan od rijetkih Podravaca koji je bio član i stranih akademija, jedan je od rijetkih s titulom profesora emeritusa, jedan od rijetkih koji su držali predavanja na najprestižnijim svjetskim sveučilištima, jedan od rijetkih o čijem su djelu obranjeni doktorski radovi, jedan od rijetkih o čijem je životu i djelo objavljeno više od sto kritika i studija. U književnom pak kontekstu, Golub jedini može stati uz bok najznačajnijim podravskom književniku Franu Galoviću.

Iz Kalinovca u svijet

Kada bi ga izdavači njegovih knjiga ili tko drugi molio da im pošalje svoj životopis, uvijek im je napominjao da iz nje smiju izbaciti što god žele, osim rečenice koja uglavnom glasi ovako: Ivan Golub rođen je 21. lipnja 1930. u Kalinovcu, u Podravini, kao petnaesto i najmlađe dijete Luke Goluba iz Kalinovca i Bare Golub, rođene Kovač, iz Sirove Katalene. Sve njegove titule, nagrade i ostala postignuća smjeli su izostaviti, osim rečenice o zavičaju i obitelji. Rekao je da je to najmanje što može učiniti za one koji su mu dali ono najvažnije – život. Izrazio je to i svojim besmrtnim stihovima iz poeme *Kalnovečki razgovori* (1979.): »F Knigi piše da je Bog čoveka od zemle napravil. / Je, ali od one zemle na kojoj se čovek rodi.« Bio mu je to i svojevrсни ne samo književni, nego i životni moto, zbog kojeg je ime Kalinovca, Podravine i Hrvatske pronio diljem svijeta.

Završivši u rodnom Kalinovcu osnovnu školu, kao pitomac Nadbiskupskog dječjačkog sjemeništa u Zagrebu je završio Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju (1950.). Teologiju je 1958. diplomirao na Katoličkom bogoslovnom fakultetu također u Zagrebu. Nakon svećeničkog ređenja (1957.), kratko vrijeme djelovao je na nekoliko župa, a zatim je kao pitomac Papinskog hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu doktorirao teologiju na Papinskom sveučilištu Gregorijani (1963.) te magistrirao biblijske znanosti na Papinskom biblijskom institutu (1964.). Iste godine po povratku u Hrvatsku počinje predavati na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, gdje je zaposlen sve do umirovljenja 2000. godine, s navršelih 70 godina života i kada se navršilo točno 70 semestara njegova nastavnog rada. Na matičnom je fakultetu uz nastavni rad te mentorstvo diplomskih i doktorskih radova, utemeljivao i uređivao časopise i nakladničke nizove, pokretao i vodio istraživačke jedinice te je vršio različite upraviteljske dužnosti, osim dužnosti dekana, koju – unatoč tome što je za nju bio izabran – nije htio prihvatiti. Kao gostujući profesor od 1984. djelovao je i na Papinskom orijentalnom institutu u Rimu, a predavanja je održao i na nekim od najprestižnijih svjetskih sveučilišta (Harvard, Yale, Columbia, Heidelberg itd.). S obzirom na to da je godinu nakon umirovljenja izabran u počasno znanstveno-nastavno zvanje profesora emeri-

tusa, koje se dodjeljuje samo najznačajnijim profesorima, predavanja je na matičnom fakultetu održavao sve do ove godine.

Teološki i kulturnopovijesni rad

U nastavnom i znanstvenom radu najviše se bavio dogmatskom antropologijom te teološkom ikonologijom i haritologijom, davši međunarodno prepoznate i citirane spoznaje o čovjeku kao slici Božjoj, naglašavajući ne samo naličnost nego i prisnost čovjeka i Boga (knjige *Prisutni – Misterij Boga u Bibliji* (1969.), *Najprije čovjek* (1975.), *Darovana riječ* (1984.), *Prijatelj Božji* (1990.), *Dar dana šestoga* (1999.) itd.). Široko su prihvaćene i njegove teze o Bogu Koji se Igra (*Deus Ludens*) i Bogu Koji Se Smije (*Deus Ridens*) – Golubovo poimanje Boga, odnosno »Golubov Bog«, kako ga kao laik razumijevam, nije neka apstraktna gorda figura koja je na Nebu, nego nasmijani, čovjeku prijateljski naklonjeni Bog koji je čovjeku blizak, koji mu je prije svega prijatelj, onaj kome govorimo Ti. Nerijetki su (ne)vjernici znali reći da bi takvog Boga i oni htjeli imati, na što im je Golub znao odgovoriti da ga imaju, samo ga moraju pustiti u svoj život, zato što je Bog izbor – On je »izabrana blizina«, kako glasi i naslov jedne od njegovih zbirki pjesama. Osim brojnih članaka, o njegovim teološkim tezama obranjena su i dva doktorska rada (Anton Tamarut 1994. na Papinskom sveučilištu Gregorijani u Rimu te Werner Gruber 1998. na Katoličkom teološkom fakultetu Sveučilišta u Beču).

Osim tim i ostalim uže teološkim temama, Golub se najviše bavio životom i djelom hrvatskog sedamnaestostoljetnog polihistora Jurja Križanića, preteče zblizavanja s kršćanskim istokom, o kojem je napisao više knjiga (*Juraj Križanić: sabrana građa* (1983), *Križanić* (1987) itd.) i članaka, od kojih većina donosi do tada nepoznatu građu o njemu, postavši tako jednim od najznačajnijih križanićologa na svijetu. Posvetio mu je i više pjesničkih i memoarskih radova. Intenzivnije se bavio i životom i djelom sitnoslikara Julija Klovića, polihistora Ivana Paštrića, još jednog protoekumenista Marka Antuna de Dominisa, jezikoslovca Bartola Kašića itd. Pisao je i široko prihvaćene i više puta reizdavane popularno-duhovne knjige (*Čežnja za licem ili kako do radosti* (1981), *Lice prijatelja* (2000) itd.). Bio je i jedan od prevoditelja i suradnika u pripremi poznate *Zagrebačke Biblije* (1968).

Književni rad

Iako je književne radove počeo pisati još 1950-ih, s obzirom na komunistički sustav nesklon svećenicima, prvu samostalnu literarnu knjigu objavio je tek 1979. Bili su to spomenuti *Kalnovečki razgovori*. U toj poemi pisanoj lokalnim kajkavskim idiomom Golubova rodnog Kalinovca, kroz refleksije malog Ivica te (raz)govore naizgled priprostih mještana, čitamo o događajima i osobama iz Ivičina djetinjstva, a ustvari dobivamo odgovore na neka od najvažnijih životnih pitanja. U svakom slučaju, s obzirom na takvo spajanje pučkog i filozofskog, lokalnog i univerzalnog, ali i s obzirom na inovativnu polifonu te interžanrovsko-trovalentnu (lirsko-narativno-dramsku) strukturu, *Kalnovečki razgovori* predstavljaju jedno od najznačajnijih književnih djela na kajkavštini, koje zaslužuje svoje visoko mjesto i u hrvatskom književnom kanonu.

Kajkavske pjesme zavičajne tematike pisao je i poslije, no najveći dio književnog opusa ustvari čine njegove pjesme na standardnom jeziku (*Izabrana blizina* (1988), *Trag* (1993), *Oči* (1994), *Molitva vrtloga* (1996), *Dušom i tijelom* (2003), *Nasmijani Bog* (2009), *Sijač radosti* (2012), *Suze i zvijezde* (2013) itd.). Uz obilje autobiografskim elemenata, Golub kroz te stihove tematizira slične teme kao i u svojim teološkim djelima, zbog čega ih se često naziva poetskom teologijom, jednako kao što se i njegovu teologiju naziva poetskom. Jednako se tako samog Goluba naziva najvećim pjesnikom među teolozima, odnosno najvećeg teologa među pjesnicima. U svakom slučaju, iako je prožeta kršćanskom duhovnošću te biblijskom intertekstualnošću, poezija Ivana Goluba bitno se otklanja od normativne i

Ivan Golub dobitnik je nagrade za životno djelo Koprivničko-križevačke županije, 11. travnja 2014.

jednostrane religiozne lirike kako svojom komunikativnošću, tako i antidogmatičnošću, zbog čega predstavlja rijedak primjer književnosti duhovnog nadahnuća koju jednako prihvaćaju i teolozi i laici, i vjernici i oni koji to nisu. Razlozi za to leže i u činjenici da je Golubova poezija bila kritična i prema samoj Crkvi, iako njezinu osnovu, dakle, čini katoličko slavljenje punine i smisla života nasuprot besmislu i praznini koje tematizira nemali dio (suvremene) hrvatske poezije. U tom je smislu Golub ne samo jedan od najznačajnijih i najprihvaćenijih hrvatskih pjesnika duhovnog nadahnuća, nego mu pripada i izdvojeno mjesto u (suvremenoj) hrvatskoj književnosti. Kao jedan od posljednjih hrvatskih latinista, pjesme je pisao i na latinskom jeziku (*Ultima solitudo personae*, 1997). Autor je i opsežne autobiografije *Običan čovjek* (2013), koja je već do sada tiskana u dva izdanja.

Nagrade, priznanja, članstva

Koliko je njegovo književno stvaralaštvo općeprihvaćeno svjedoči činjenica da su njegove knjige objavljivali uglavnom svjetovni nakladnici, i to neki od najprestižnijih, te da je o njegovim djelima napisano stotinjak kritika i studija, i to iz pera najznačajnijih hrvatskih te nekoliko stranih književnih kritičara i povjesničara. Uvršten je i u brojne preglede i povijesti hrvatske književnosti te leksikografska djela. Brojna književna djela prevedena su mu i na više stranih jezika, a neka su doživjela i više izdanja. Do danas su objavljena i tri izbora iz njegova književnog djela, *Sabrana blizina* (2003), *Svjetlo i sjena/Lumo kaj ombro* (2009) te *Pohod milosti* (2013), a o njegovu životu i djelo objavljen je i višejezični zbornik *Čovjek slika i prijatelj Božji / Homo imago et amicus Dei* (1991).

U prilog njegovoj književnoj važnosti idu i brojne nagrade, kao što su državna nagrada za književnost Vladimir Nazor (1994), nagrada Maslinov vijenac manifestacije Croatia rediviva ča-kaj-što (1998), plaketa Dobrojutro more (2008), nagrada Visoka žuta žita (2009), nagrada Dobriša Cesarić (2012), povelja Srebrne svirale Dragutina Tadijanovića (2016) itd. Dobitnik je i odličja Republike Hrvatske Red Danice hrvatske s likom Marka Marulića za književnost (1996) i Red Danice Hrvatske s likom Ruđera Boškovića za znanost (2001), kao i nagrade za životno djelo zavičajne mu Koprivničko-križevačke županije (2014) te nagrade za životno djelo Grada Zagreba (2018) u kojem je živio još od sjemenišnih dana. Višestruke počasti odavane su mu i u rodnom Kalinovcu, koji je posjećivao sve do ove godine, i gdje su na mjesnom trgu uklesani stihovi iz njegovih *Kalnovečkih razgovora*.

Napisao je i scenarije za dokumentarne filmove o Jurju Križaniću (*Svi odlasci Jurja Križanića*), Juliju Kloviću (*Dječak i duga*) te znamenitostima i hrvatskim tragovima u Rimu (*Hodočasnik u Rim*), za koji je i nagrađivan. Pojedine pjesme su mu i uglazbljene. O njegovoj međunarodnoj znanstvenoj i književnoj važnosti svjedoči i činjenica da je bio dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te Austrijske akademije znanosti, akademik stranac Talijanske književne akademije Arkadije u Rimu, pridruženi član Papinske akademije Tiberine u Rimu itd. Kao međunarodno priznati teolog, od 1992. do 1997. bio je i član Međunarodne teološke komisije u Vatikanu, a 2010. papa Benedikt XVI. imenovao ga je monsinjorom. Biskup zavičajne mu Varaždinske biskupije mons. Josip Mrzljak ustoličio ga je 2007. za začasnog kanonika Čazmansko-varaždinskog zbornog kaptola Svetoga Duha. Kao svećenik, što je smatrao svojim najvažnijim zvanjem, prošle godine proslavio je dijamantnu misu (60 godina svećeništva). No, koliko je god bio predan Crkvi, toliko je bio i otvoren za dijalog sa svjetovnim stvarima, o čemu svjedoče ne samo njegova uključivanja u brojne svjetovne kulturne i znanstvene organizacije, manifestacije i djelatnosti, nego i brojna prijateljstva s istaknutim (svjetovnim) umjetnicima, znanstvenicima i intelektualcima, pa i onima koji nisu bili bliski crkvi, poput Miroslava Krleže.

Vrhunski podravski i hrvatski intelektualac svjetskog glasa

Mogla bi se spomenuti još brojna njegova postignuća, no vjerujem da i ovaj nepotpuni, skicozni pregled jasno svjedoči da Ivan Golub predstavlja ne samo jednu od najistaknutijih ličnosti rodne Podravine, nego pripada i iznimno značajnim hrvatskim teolozima, intelektualcima i književnicima, koji su značajan trag ostavili i izvan domovine. Netko bi ovakav zaključak mogao pripisati osjetljivosti trenutka u kojem ovaj zapis nastaje, no siguran sam da će vrijeme koje dolazi – kada će se s vremenskim odmakom Golubov doprinos svim područjima kojima se bavio još detaljnije moći istražiti – to još samo dodatno potvrditi.

U Koprivnici, 18. studenog 2018.

Mario KOLAR

DODATAK – IVAN GOLUB I ČASOPIS PODRAVINA

Ivan Golub bio je i član uredničkog vijeća časopisa *Podravina*, i to od njegova prvog broja. Silno se veselio činjenici da će u njegovu zavičaju početi izlaziti znanstveni časopis, o čemu svjedoči njegovo pismo, koje je do danas sačuvao Hrvoje Petrić i posudio mi ga za ovu priliku. Kao i većinu svojih pisma, i ovo je Golub napisao vlastitom rukom, svojim poznatim »Golubovim perom« – uvijek je sa sobom, naime, imao naliv-pero, čijim je crnilom nesebično ispisivao pisma, ili pak samo posvete i kratke poruke. Golubovo pismo upućeno akademiku Dragutinu Feletaru prilikom pokretanja časopisa *Podravina* iz 2001. godine prenosim u cijelosti.

Poštovani Professore,

vrativši se sa svojeg putovanja – iz Dolomita i s Jadrana – našao sam Vaša dva pisma. Obradovala su me. Jedina sjena i sjeta je što nisam pribivao prvom sastanku uredništva časopisa »Podravina«. Da nisam bio u Italiji bio bih došao na sastanak.

Prava je misao časopis »Podravina«. Čestitam na zamisli. Čestitam uredništvu. Vidi se da je sastanak bio uspješan.

O Velikoj Gospi (koju sam slavio u podravskom prošteništu na Molvama) izašao je u župskom časopisu »Močile« razgovor sa mnom pod naslovom »Ponosan sam što sam iz Podravine«. Zbog mojeg izbjivanja nisam ga prije tiska pregledao, što se vidi u nedorečenostima. Istom ovom poštom pišem župniku Močila vlč. L. Markaču da Vam pošalje ovaj broj časopisa.

U Molvama sam se poklonio uspomeni dvojice znamenitih Podravaca J. Mađerca i Đ. Kokši (o kojem sam napisao biografiju u obliku sjećanja i svjedočenja). A u zdravici kod objeda u župnom dvoru u Molvama sam rekao: »Velike su zasluge Jurja Mađerca i Đure Kokša za Hrvatski papinski zavod sv. Jeronima u Rimu. Tri su utemeljitelja svetojeronimskih ustanova sv. Jeronima i njihovoj četiri puta stoljetnoj povijesti: prvi papa Siksto V. hrvatskoga porijekla, koji je sagradio crkvu sv. Jeronima, pridruživši joj Kaptol, jedini novoizgrađeni Kaptol u Rimu, drugi Juraj Mađerec, iz Podravine, koji je saznao sadanje zdanje Zavoda sv. Jeronima, treći Đuro Kokša, iz Podravine, koji je spasio ustanovu sv. Jeronima za postdiplomski studij našijenaca na sveučilištima u Rimu i zaslužan da je Zavod (1971) dobio hrvatsko ime (umjesto ilirskog).

S dobrim željama za rast časopisa »Podravina« Vama i uredništvu pitomi pozdrav.

Smjerno

Ivan Golub

Zagreb, 22. kolovoza 2001. Spomendan Marije Kraljice. Godišnjica prof. Petra Grgeca.